

Lech Aleksy Suchomłynow

Bukowina w miniaturze

Przed nami XXI Międzynarodowy Festiwal Folklorystyczny „Bukowińskie Spotkania” – wyjątkowe święto muzyki, śpiewów, tańców i, co najważniejsze, czas poznawania sąsiada: Niemca, Ormianina, Polaka, Roma, Rumuna, Słowaka, Ukraińca, Węgra... Innego, ale jednak „swego”, „tutejszego”... Spotkania te stanowią wyjątkową okazję do odnowienia historycznego dialogu międzykulturowego, do zatarcia stereotypów i granic pomiędzy ludźmi i państwami. Innymi słowy: „Bukowińskie Spotkania” pomagają w jednoczeniu Europy – naszego wspólnego domu.

Bukowina zachwyca i budzi wyobraźnię swoimi krajobrazami – szmaragdowe góry i doliny, bystre modre potoki, bezkresne lasy i łąki „zbożem malowane” – jest godna pędzli najwybitniejszych malarzy i wierszy najślynniejszych poetów. W nie mniejszym stopniu pobudza wyobraźnię krajobraz kulturowy tych ziem. Wieloetniczna kraina historyczna, położona pomiędzy Karpatami a środkowym Dniestrem, często jest określana jako „Szwajcaria Wschodu” lub „Europa w miniaturze”. Życie wśród ludzi różnych narodowości i wyznań jest prawdziwą szkołą wzajemnego zrozumienia i poszanowania wartości sąsiadów – *szkołą tolerancji, edukacją międzykulturową*. Bukowina jest nie tyle regionem współistnienia kultur, ile terytorium współdziałania i przenikania się różnorodnych tradycji i języków. Długotrwałe procesy nakładania się kultur wywarły istotny wpływ na kształt świadomości „Człowieka z Bukowiny”, tak zwanego „Homo Bucovinensis”.

Dzisiaj, w czasie globalizacji i procesów integracyjnych, coraz większe znaczenie ma przywiązanie do konkretnych terytoriów, będących nośnikiem pewnych wartości i sensów, tak zwanych małych ojczyzn. Drewniana chata i pochylona stodoła, głęboka studnia i wiodąca do niej ścieżka zarośnięta makami, wysoki buk i pachnące kopy siana na tle burzliwych fal Prutu, Czeremoszu czy Seretu – to właśnie jest twoja ojczyzna, jak pisze Adam Mickiewicz „*kraj lat dziecinnych*”. Ale i krzyże na malowanych klasztorach, i gwiazdy Dawida na starych synagogach też tworzą obraz twojej małej ojczyzny, gdzie bawiłeś się na podwórku z małymi Ukraińcami, Rumunami, Niemcami... Przecież bez brody Lipowanina czy pejsów Żyda to by już nie była Bukowina...

Po skomplikowanych zmianach i transformacjach wieku XX dawna Bukowina zaczyna mieć swoją własną prehistorię i historię, własnych bohaterów, własne legendy i podania, własne symbole i znaki dostępne tylko „tutejszym”, wtajemniczonym, a niezrozumiałe dla „obcych”.

Pomimo wszystkich niuansów geopolitycznych Bukowińczyk jest człowiekiem otwartego pogranicza, ponieważ na co dzień ma do czynienia z kulturą swego sąsiada i przez to jest poddawany *edukacji międzykulturowej*. Dlatego, wychowany na tradycjach dobrosąsiedztwa i tolerancji łatwo zdoła przekształcić antynomię *swój – obcy* na *swój – inny*, nadając jej neutralny czy nawet pozytywny sens. Tylko człowiek pogranicza potraktuje odmienność i inność nie w kategoriach

zagrożeń, wrogości czy nienormalności, a jako oczarowujące i stymulujące do poznawania cechy swego „innego” sąsiada.

Kwintesencja „bukowińskości” szczególnie uwidacznia się podczas Międzynarodowego Festiwalu Folklorystycznego „Bukowińskie Spotkania”. Są to spotkania bez granic, ponieważ mimo różnic językowych i kulturowych, ich uczestnicy integrują się w jedyną rodzinę bukowińską, którą łączy przynależność do wspólnego terytorium, historii, tradycji i kultury. „Bukowińskie Spotkania” zaszczepiają tolerancję, uczą wyrozumiałości i otwartości na wpływy innych kultur oraz pobudzają do poznawania się nawzajem.

Niewątpliwie organizatorzy tej imprezy, na czele z dyrektorem festiwalu Zbigniewem Kowalskim, pragną (i im to się udaje!) odtworzyć klimatu i sytuację kulturową dawnej, wieloetnicznej Bukowiny. Żadna kultura tu nie dominuje, odwrotnie, współdziałając z innymi, stwarza organiczny obraz etnokulturowy regionu.

Uczestnicy „Bukowińskich Spotkań”, wyjeżdżając za granicę i zanurzając się w atmosferę tego wieloetnicznego kraju buków, zapominają o pewnych stereotypach i uprzedzeniach oraz na nowo odczytują kody, zawarte w kulturze sąsiadów, mieszkających od wielu lat obok. Jest to okazja do swobodnego czerpania z głębokich prawd tkwiących w różnorodnych językach, kulturach i tradycjach oraz możliwość nawiązywania międzykulturowego kontaktu dialogowego, który zakłada wzajemny szacunek partnerów i, co więcej, poczucie własnej godności każdego z uczestników twórczej wymiany.

Organizatorzy podkreślają, że festiwalowy czas, wypełniony pieśnią i tańcem, żywym i barwnym folklorem oraz niepowtarzalnymi spotkaniami, to także dobry moment do refleksji nad wartościami kształtującymi wspólne dzieje bukowińskich narodowości. Festiwale bukowińskie są prezentacją ponadnarodowego systemu wartości Bukowiny, przejawiającego się w zrozumieniu, poszanowaniu i tolerancji we wzajemnym współżyciu grup narodowych i etnicznych.

„Bukowińskie Spotkania” są imprezą głęboko przemyślaną. Ciągłość kulturowa, w jej wielokulturowym i ponadnarodowym wymiarze, jest zapewniana poprzez kontakty między pokoleniami. Przecież barwny korowód jastrowiecki składa się z zespołów z różnych krajów i ludzi w różnym wieku. Właśnie tu łączy się przestrzeń i czas, doświadczona mądrość i naiwna młodość, żywa pamięć historii i nieskuszony życiem rozum młodzieńca. Pilnie strzeżona pamięć starszych staje się nabytkiem podrastającego pokolenia.

Doświadczenia osobiste i historyczne mocno tkwią w świadomości naszych ojców i dziadków i w ten czy inny sposób przekazywane są młodej generacji, która odczuwa potrzebę identyfikacji z pewną wspólnotą, chociażby lokalną czy regionalną. Dlatego „Bukowińskie Spotkania” dają unikalną szansę wyeksponowania najważniejszych wartości dawnego społeczeństwa ziemi bukowińskiej: wyrozumiałości i tolerancji, które warto i trzeba wykorzystać w edukacji międzykulturowej młodych Europejczyków. Są to fundamentalne wartości ponadnarodowe i ponadregionalne.

Od pierwszych „Spotkań” upłynęło ponad dwadzieścia lat. Dzięki zapałowi Zbigniewa Kowalskiego „Bukowińskie Spotkania” zyskały rangę międzynarodową i obecnie odbywają się w

pięciu krajach, zamieszkałych przez Bukowińczyków. Polskie Jastrowie i Piła, rumuński Câmpulung Moldovenesc, węgierski Bonyhád, słowackie Turčianske Teplice i ukraińskie Czerniowce gościnnie przyjmują uczestnikom Festiwalu, podziwiając kulturę „innych”, ale jednocześnie bliskich narodów, które łączą tradycje współbycia na ziemi przodków.

W Polsce dziennikarze podkreślają, że Bukowińczycy, żyjąc w małych społecznościach lokalnych, często są mniejszością w krajach swojego zamieszkania. Na festiwalu poprzez integrację z innymi mieszkańcami Bukowiny mają oni możliwość utwierdzenia się w przekonaniu o własnej odrębności i umocnienia poczucia związku z własną kulturą, a także kulturą wieloetnicznej Bukowiny.

Po „Bukowińskich Spotkaniach”, które po raz pierwszy w 2008 roku zagościły na Słowacji, w lokalnej gazecie „*Turčianske Noviny – My*” dziennikarze spróbowali przybliżyć czytelnikom tę karpacką ziemię i ducha festiwalu pisząc:

Bukowina jest krainą, w której mieszkali i mieszkają przedstawiciele różnych narodowości, mówiąc w różnych językach – rozumieją się nawzajem i potrafią zachować własne tradycje. Jest to niepowtarzalny, przez stulecia otwarty na wpływy wielokulturowy region, gdzie ludzie przyzwyczaili się do różnorodności językowo-kulturowej. Prezentacje sceniczne są tylko stroną zewnętrzną festiwalu, który jest przede wszystkim spotkaniem ludzi, związanych z kulturą Bukowiny.

Ukraińscy widzowie dopatrują się w „Bukowińskich Spotkaniach” nie tylko prezentacji folkloru wieloetnicznej kultury, lecz przede wszystkim próby zaszczepienia młodemu pokoleniu ducha wielokulturowej Bukowiny, aby poprzez tę imprezę umieli docenić wartości zjednoczonej Europy.

Również mieszkańcy i władze miast partnerskich w Rumunii i na Węgrzech doceniają znaczenie festiwalu, propagującego Bukowinę, zwłaszcza wśród ludzi młodych, jako przykładu możliwości porozumienia i współpracy przy jednoczesnym poszanowaniu i zachowaniu własnej tożsamości kulturowej.

Dzięki pomysłodawcom i organizatorom „Bukowińskie Spotkania” stały się znaczącym wielonarodowym wydarzeniem kulturalno-edukacyjnym. Jeżeli niektórzy mówią o tej ziemi jako „Europie w miniaturze”, to pozwolę sobie na parafrazę: „Bukowińskie Spotkania”, odbywające się w różnych krajach, są „Bukowiną w miniaturze”.

Jestem pewien, że XXI „Bukowińskie Spotkania” będą dalej umożliwiały utrzymanie więzi duchowej, kontaktów partnerskich i przyczynią się do zawierania prawdziwych przyjaźni międzyludzkich.

Буковина в мініатюрі

Перед нами XXI Міжнародний фольклористичний фестиваль «Буковинські зустрічі» – виняткове свято музики, співів, танців і, що найважливіше, час пізнавання сусіда: німця, вірмена, поляка, рома, румуна, словака, українця, угорця... іншого, проте все ж таки «свого», «тутешнього». Ці Зустрічі є рідкісним приводом до відновлення міжкультурного історичного

діалогу, до занепаду стереотипів і кордонів між людьми й державами. Інакше кажучи, «Буковинські зустрічі» допомагають у єднанні Європи – нашого спільного дому.

Буковина захоплює і збуджує нашу уяву своїми краєвидами. Смарагдові гори й долини, швидкі синьо-блакитні потоки, безкрайні ліси і луки, «розмальовані збіжжям» – це воістину гідне пензля найвидатніших художників і віршів найславетніших поетів. Не меншою мірою збуджує уяву й культурний пейзаж цих земель. Поліетнічну історичну країну, розташовану між Карпатами й центральним Дністром, часто називали «Швейцарією Сходу» або «Європою в мініатюрі». Життя серед людей різних національностей і віросповідань є справжньою школою взаєморозуміння й пошанування цінності сусідів – *школою толерантності, міжкультурного виховання*. Буковина є не стільки регіоном співіснування культур, скільки територією співзалежності та взаємопроникнення різноманітних традицій і мов. Довготривалі процеси контамінації культур справили істотний вплив на тип свідомості «Людини з Буковини», так званої «*Homo Bukowiensis*».

Нині, у час глобалізації і інтеграційних процесів, щораз більшої ваги набуває прив'язування до конкретних територій, які є носієм певних цінностей і сенсів, до так званих малих вітчизн. Дерев'яна хата й похилена стодола, глибокий колодязь і поросла маками стежка, що веде до нього, високий бук і пахучі копиці сіна на тлі бурхливих хвиль Пруту, Черемошу чи Серету – оце і є твоя вітчизна, як пише Адам Міцкевич, «*край років дитячих*». Але й хрести на розмальованих монастирях, й зірки Давида на старих синагогах теж створюють образ твоєї малої вітчизни, де ти бавився на подвір'ї з малими українцями, румунами, німцями... Адже без бороди старообрядця чи пейсів єврея це вже не була б Буковина...

Після складних змін і трансформацій ХХ століття Буковина починає мати власну передісторію і історію, власних героїв, власні легенди й народні перекази, власні символи і знаки, доступні тільки «тутешнім», утаємниченим, і не зрозумілі для «чужих».

Попри всі геополітичні нюанси буковинець є людиною відкритого пограниччя, бо щодня він має справу з культурою свого сусіда і через це піддається впливові *міжкультурного виховання*. Тому, вихований на традиціях добросусідства й толерантності, терпимості, він легко здатен трансформувати антонімію *свій – чужий* на *свій – інший*, надаючи їй нейтральний чи навіть позитивний сенс. Тільки людина пограниччя потрактує відмінність не в категоріях загрози, ворожості чи ненормальності, а як захоплюючі й стимулюючі до пізнання риси свого «іншого» сусіда.

Квінтесенція «буковинськості» особливо стає зримою під час Міжнародного фольклористичного фестивалю «Буковинські зустрічі». Це Зустрічі без кордонів, бо, окрім мовних і культурних розбіжностей, їх учасники інтегруються в єдину буковинську родину, яку об'єднує приналежність до спільної території, історії, традиції і культури. «Буковинські зустрічі» прищеплюють толерантність, вчать відкритості на інші культури, а також спонукають до взаємопізнання.

Безсумнівно, організатори цього заходу на чолі з директором фестивалю Збігнєвом Ковальським прагнуть (і їм це вдається!) відтворити культурну атмосферу й етнокультурну ситуацію давньої, багатонаціональної Буковини. Жодна культура тут не домінує, навпаки, будь-яка культура цього краю, взаємодіючи разом з іншими, створює органічний етнокультурний образ регіону.

Учасники «Буковинських зустрічей», виїжджаючи за кордон і занурюючись в атмосферу цього поліетнічного краю буків, забувають про певні стереотипи й упередження, а також заново розгадують коди, що містяться в культурі сусідів, які мешкають багато років поруч. Це є привід до вільного черпання з глибоких істин, що міцно збереглися в розмаїтих мовах, культурах і традиціях, а також можливість встановлення міжкультурного діалогового контакту, який закладає підвалини взаємоповаги партнерів і, більше того, вселяє почуття власної гідності кожному з учасників такого творчого обміну.

Організатори підкреслюють, що час фестивалю, заповнений піснею і танцем, живим і барвистим фольклором, а також неповторними зустрічами, – це також є сприятливий момент до роздумів над цінностями, що створюють спільну історію буковинських національностей. Буковинські фестивалі є презентацією наднаціональної системи цінностей Буковини, що виявляється у зрозумінні, пошануванні й толерантності у взаємному співжитті національних і етнічних груп.

«Буковинські зустрічі» є глибоко продуманим заходом. Культурне правонаступництво, у його полікультурному й наднаціональному вимірі, гарантоване контактами між поколіннями. Адже барвистий хоровод у Ястров'ю складається з ансамблів з різних країн й людей різного віку. Саме тут з'єднуються простір і час, досвідчена мудрість і наївна молодість, жива пам'ять історії і не випробуваний життям розум юнака. Пам'ять старших, що ретельно плекається й оберігається, стає надбанням підростаючого покоління.

Особистий і історичний досвід міцно укорінений у свідомості наших батьків і дідів і тим чи тим способом передається молодій генерації, яка відчуває потребу в ідентифікації з певною спільнотою, будь вона локальною чи регіональною. Тому «Буковинські зустрічі» дають унікальний шанс експонування найважливіших цінностей давнього суспільства буковинської землі: відкритість і толерантність, які слід використовувати у міжкультурному вихованні молодих європейців. Це фундаментальні цінності – наднаціональні й надрегіональні.

Від часу перших «Зустрічей» пройшло вже понад двадцять років. Завдяки запалу Збігнєва Ковальського «Буковинські зустрічі» набули рангу міжнародних і зараз відбуваються в п'яти країнах, у яких проживають буковинці. Польські міста Ястров'є й Піла, румунський Кимпилунг Молдованеск, угорський Боньхад, словацькі Турчанські Теплице і українські Чернівці гостинно приймають учасників Фестивалю, дивуючись культурі «інших», але в той же час близьких народів, котрі єднають традиції співбуття на землі предків.

У Польщі журналісти підкреслюють, що буковинці, живучи в малих місцевих спільнотах, часто є меншістю в країнах свого проживання. На фестивалі через інтеграцію з іншими

мешканцями Буковини вони мають можливість утвердитись у переконанні у власній відмінності та зміцнити почуття зв'язку з власною культурою поліетнічної Буковини.

Після «Буковинських зустрічей», які вперше у 2008 році відбулись у Словаччині, у місцевій газеті «Турчанські Новини – Ми» журналісти спробували наблизити до читачів цю карпатську землю й дух фестивалю, зазначаючи:

Буковина є країною, в якій мешкали й мешкають представники різних національностей, що розмовляють різними мовами, проте розуміють один одного і здатні зберегти власні традиції. Це є неповторний, упродовж століть відкритий на впливи полікультурний регіон, де люди призвичаїлися до мовно-культурного розмаїття. Сценічні презентації є лише зовнішньою стороною фестивалю, який передовсім є зустріччю людей, пов'язаних з культурою Буковини.

Українські глядачі вбачають у «Буковинських зустрічах» не тільки презентації фольклору поліетнічної культури, а й передусім спроби прищепити молодому поколінню сам дух полікультурної Буковини. Саме завдяки цьому заходів молодь починає шанувати цінності об'єднаної Європи.

Мешканці й органи влади партнерських міст у Румунії і Угорщині також усвідомлюють значення фестивалю, який пропагує Буковину, особливо серед молоді, як приклад можливості порозуміння і співпраці при одночасному пошануванні й збереженні власної культурної тотожності.

Завдяки ідейним засновникам і організаторам «Буковинські зустрічі» стали значущою полінаціональною культурно-виховною подією. Якщо дехто каже про цю землю як про «Європу в мініатюрі», то я дозволю собі парафразу: «Буковинські зустрічі», що відбуваються в різних країнах, є «Буковиною в мініатюрі».

Я певен, що ХХІ «Буковинські зустрічі» й надалі уможливлуватимуть утримання духовного зв'язку, партнерських стосунків і сприятимуть устанавленню справжньої братерської приязні.

Олексій Сухомлинов